

Island

Af Allan Brink

Indledning

Hvis nogle mangler inspiration og leder efter et nyt samleområde med frimærker af høj kvalitet, en rimelig udgivelsespolitik, spændende posthistorie og overkommelige priser, så er Island bestemt en god kandidat. Tag derfor gerne med på en kort filatelistisk rejse til Island fra lænestolens komfort.

Island ligger oppe i Nordatlanten. Med et areal på 103.001 km² er landet en smule større end Ungarn men med en befolkning på kun 330.000 indbyggere.

Øen blev først befolket af keltiske munke, men det var især norske og svenske nybyggere, som rejste til øen i det 10. år-

hundrede. I mange århundreder var Island en udpost, som blev undgået på grund af mangel på landbrugsmuligheder, sygdom og vulkanudbrud.

Da de første frimærker blev udgivet var Island en dansk koloni, men en uafhængighedsbevægelse var allerede startet. Den lededes af Jón Sigurðsson, som er den mest fejrede personlighed i islandsk filateli.

Island fik hjemmestyre i 1904. Hannes Hafstein blev udnævnt til Islandsminister, og det var første gang en islænding havde denne ministerpost.

I 1944 deklarerede Island uafhængighed, da forbindelserne til moderlandet var afskåret af den tyske besættelse af Danmark.

Den islandske økonomi var tidligere næsten udelukkende

afhængig af fiskeri og fiskeindustri. Så vigtige var fiskerirettighederne, at man kom i krig med Storbritannien under den såkaldte Torskekrig, da Island unilateralt udvidede sit territorialfarvand til 200 sømil.

På det sidste har Island lidt under en svær økonomisk tilbagegang, da landets bankindustri kollapsede under kreditkrisen, da den finansielle sektor havde vokset sig selv ud af form og kontrol. Økonomien er nu tilbage på sporet, og Island er faktisk et af de få lande, som har sat nogle af de ansvarlige for kreditkrisen bag tremmer.

Den klassiske periode

I filateliens ungdom brugtes danske frimærker på Island. Disse kan betragtes som forløbere,

Postkort fra 1932 med kort af Island.

Jón Sigurðsson, den utrættelige forkæmper for Islands uafhængighed. Her fra 1911, 1944 og 1968 udgaverne.

men de er temmeligt sjældne og dermed dyre.

Den første frimærkeudgave kom 1. januar 1873 med en serie på fem frimærker i skilling. Disse frimærker ligner de danske tofarvede, men de er lidt enklere og uden de typiske rammer, som er de tofarvede store "styrke". De blev først udgivet med takning 14 x 13 1/2. Senere kom et nyt 3 skilling frimærke og nye 4 og 16 skilling mærker med 12 3/4 linjetakning (AFA 1-5). Frimærkerne blev trykt af H.H. Thiele i

Den første udgave i skilling.

København – som bekendt trykede Thiele også alle danske frimærker i perioden frem til 1930. Samlingen af skillingsfrimærkerne kompliceres af det faktum, at mange frimærker blev solgt med lejlighedsstempler, da deres gyldighedsperiode udløb. Der er stor forskel i priserne på de forskellige mærker, og de ubrugte er billigere end de brugte, når der altså er tale om ægte brugte eksemplarer. De lej-

Skilling brev Reykjavik til Danmark – en større sjældenhed, da der kun findes 5-6 i privat eje. Afbildet med hjælp fra Claes Arndrup, Postiljonen, Malmö, Sweden. Solgt for EUR 30,000 plus omkostninger på deres sidste auktion.

1 eyrir værdien i Dobbelthoved serien fra 1907.

10 kronur på 2 kronur provisorium i trestribe afstemplet med "TOLLUR" (fiskalt). Sådanne frimærker er betydeligt mindre værd end postalt afstemplede.

lighedsstemplede er nogle gange lidt dyrere end de ubrugte. Hvis man derfor vil købe skillingsmærkerne stemplet bør man have attest på dem.

På brev er Islands førsteudgave særdeles sjælden. Bortset fra de breve, som er på postmuseer, er der kun 5-6 breve tilbage, og de sælges selvfølgelig for skyhøje priser, når de udbydes. Et skillingsbrev kom via en ejendommelig historie tilbage på private hænder. Det var blevet givet til et museum i Århus af Lars Boes fra AFA, men Danske Filatelisters Fællesfond solgte brevet i september 2005 for kr. 300.000.

Den klassiske periode kan bedst defineres som 1873-1902. Skillingsudgaven blev fulgt af en tilsvarende tegning i 1876 men med pålydende i eyrir (flertal aurar) og krona (flertal kronur), som jo var Danmarks (og dermed Islands) nye valuta. Igen er de ubrugte frimærker betydeligt billigere end stemplede. Denne udgave ligner de tofarvede endnu mere, og her har samlerne nu lov til at fryde sig over rette og omvendte rammer, omend

disse er forskellige fra de danske tofarvede (AFA 6-17 og 20-22).

I 1897 blev disse frimærker overstemplet med "Þrír" og "3". Overtrykket findes i to formater, og alle disse frimærker er sjældne (AFA 18-19).

En ny provisorisk udgave "I Gildi 02-03" ("gyldige") kom i 1902. Nogle af disse er særdeles sjældne og dyre, medens andre er aldeles overkommelige (AFA 23-34). De findes også med omvendt overtryk, og overraskende nok er katalogværdien af nogle af disse kun nogle få hundrede kroner.

Union med Danmark og kongeriget Island

Perioden fra 1902-1944 omfatter ca. 200 frimærker. 1907 brugsudgaven er interessant, idet den viser kongerne Christian IX og Frederik VIII. Den betegnes normalt "dobbelthoveder" (AFA 48-62, 76-82). Frederik VIII efterfulgte Christian IX i 1906 efter at have været kronprins i 48 år – prins Charles af Storbritannien slår vist nok nu denne rekord i tålmodighed. Brugsud-

gaverne i denne periode har alle nominelt store topværdier på op til 5 kronur. Disse blev udgivet i små oplag og mange af dem er fiskalt brugt. Dette er vigtigt, idet de fiskalt afstemplede mærker ("TOLLUR") er betydeligt mindre værd end postalt anvendte frimærker.

En lang række provisoriske udgaver i denne periode er dyre, ikke mindst er to (10 kronur på 1 krona gul (AFA 111) og 10 kronur på 50 aurar lillarød 1926 (AFA 119)) svære at finde. En god midlertidig løsning kan være at samle dem med TOLLUR stempel, indtil man finder postalt afstemplede eksemplarer til rimelig pris.

Det er også i denne periode, at Island udsender sine første særmærker.

Den mest pompøse udgivelse

Den mest pompøse islandske udgivelse er en 21 frimærke stor fejring af 1000 året for Islands parlament i 1930 (AFA 125-140 og 142-146). Alle islændinge er pavestolte over Altinget (på

Eksempler på provisoriske frimærker – i 1920'erne kom en række i forbindelse med takstændringer.

Da luftpost var i sin spæde begyndelse, indeholdt 1930 serien også luftpostmærker. Her den charmerende 10 aurar islandske falk, som var landstillægsporto for luftpost.

islandsk "Alþingi"), og med Altingets lange og særprægede historie er det let at forstå. Altinget blev startet i 930 og bortset

fra en lille pause mellem 1799 og 1844 har Islands parlament fungeret siden, og det er derfor verdens ældste. De første mange hundrede år blev møderne afholdt på Þingvellir (en stor mark (nu nationalpark) ca. 40 km fra Reykjavík. Alle frie mænd kunne deltage, og mange tog deres familier med, som var man til en stor festival. Mange tvister blev også afgjort ved ad-hoc domstole ved Altinget.

1930 serien er i større format end de hidtidige frimærker. Motiverne er en lang række scener fra islandsk folkeliv, både nu-

Islandske motiver på særudgaven fra 1930 i forbindelse med Altingets 1000 års jubilæum. Her 3 aurar, 10 aurar, 40 aurar og 5 kronur.

Postkort som viser stedet, hvor Altinget afholdt sine møder før man fik egne lokaler!

Det andet islandske miniark fra 1938 som hylder Leifur Eiriksson, manden, som opdagede Amerika.

tidigt og historisk. Den første værdi er 3 aurar violet (AFA 125) og den afbilder den moderne Altingsbygning i Reykjavík. Altinget flyttede til Islands hovedstad i 1844, da man genoptog parlamentsaktiviteterne. Et andet særmærke fra 1952 (25 kronur grå - AFA 278) viser også Altingsbygningen. Som en del af den store serie udkom også et særpræget 10 aurar trekantet luftpostfrimærke med en islandsk falk (AFA 140). Dette mærke dækkede luftpoststillægget på indenrigsbreve. Der blev

også udsendt fem luftpostmærker (AFA 142-146) i værdierne 15 aurar til 1 krona. De øvrige motiver viser søfartsmotiver, vikinger på vej for at erobre fremmede lande og et islandsk flag.

Det første miniark blev udgivet i 1937 med de tre små frimærker, som fejrede Christian Xs sølvjubilæum (AFA 187-189). Christian X var på det tidspunkt konge af både Danmark og Island. I 1938 udsendtes yderligere et miniark ved Leifur Eiriksson Dag (AFA 199-201). Leifur Eiriksson (eller Leif Eriksen på dansk) var en islandsk sømand og opdagelsesrejsende. Man tror han

blev født i 970 og døde i 1020. Hans far, Erik den Røde, var en norsk adelsmand, som flyttede til Island, hvor Leifur blev født. Man mener at vide, at Leifur opdagede Amerika, fordi han enten sejlede vild eller fordi, han havde hørt om fremmede lande fra en anden opdagelsesrejsende. Historikerne tror, at han kom til Amerika i 1002 eller 1003. Norske videnskabsmænd har fundet det sted, som Leifur kaldte Leifbúdir (Leifs oplagringsplads) ved landsbyen L'Anse aux Meadows i Newfoundland. Selv om mange ting er uklare, er det ganske klart, at Leifur Eiriksson opdagede Amerika omkring 500 år før Columbus (her undskyldes til forfatteren af artiklen i DFT for nylig).

En rød tråd i Islands udgivelse er, at de fejrer landets store sønner og døtre og landets imponerende natur.

Island var besat af Storbritannien under 2. verdenskrig uden at der var krig mellem de to nationer. Da landet allerede havde hjemmestyre var det naturligt, at man brugte denne mulighed for at deklarere uafhængighed af Danmark den 17. juni 1944. Denne begivenhed blev fejret med en udgivelse af seks frimærker med Jón Sigurðssons (1811-1879) portræt (AFA 232-237). Sigurðsson var en utrættelig pioner for islandsk uafhængighed. Der var ikke noget i vejen med planlægningen, og 17. juni var bestemt ikke nogen tilfældig dag. Det er

1964 særudgave for OL i Tokyo. Den islandske trespringer V. Einarsson vandt sølv i 1956.

Vand mangler ikke i Island - til højre det berømte Gullfoss vandfald på en dagligudgave fra 1931.

Omend ikke dyre så er "skæve" værdier svære at finde som enkeltfrankering. Her 2,45 kronur 1954 Hannes Hafstein mindeudgaven.

nemlig Sigurðssons fødselsdag. Den første Sigurðsson udgave kom allerede i 1911 (AFA 63-68), hvor hans portræt ses i silhuet med prægetryk for at fejre hans 100 års fødselsdag. Mærkerammen blev i øvrigt genbrugt til en dagligudgave med Frederik VIII (AFA 69-75). Der kom også to Sigurðsson mærker i 1968 for at fejre 50 året for hjemmestyre (AFA 425-426).

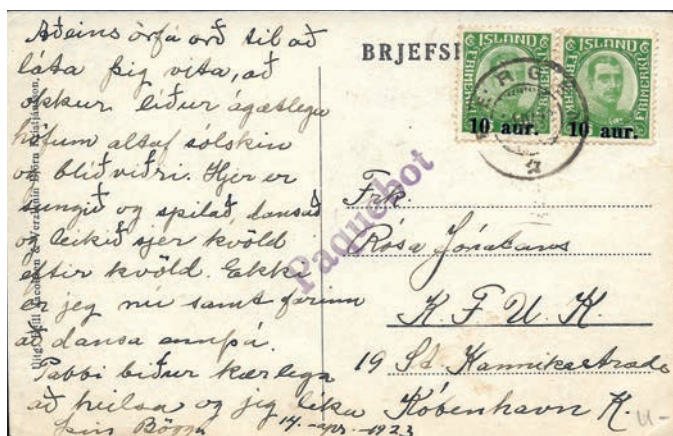
En lang række særudgaver er udsendt for at mindes vigtige politikere, digtere, lærere og kunstnere. Men i 1964 målte Island med elastik, da man udsendte et frimærke, som afbilder en levende person på særfrimerket i forbindelse med De Olympiske Lege i Tokyo. Der kan ikke være nogen tvivl om, at frimerket viser Vilhjálmur Einarsson, som vandt en af Islands få olympiske medaljer, da han opnåede andenpladsen og dermed sølvmedalje i trespring ved OL i Melbourne i 1956 (AFA 388). Han lå længe til at vinde, da han med et fantastisk spring på 16,26 meter havde sat olympisk rekord, men i allersidste runde blev han overhalet af en brasilianer (som altså satte ny olympisk rekord igen). Men i Island er han en velfortjent legende.

Islands til tider næsten chokerende naturskønhed og landets unikke landskab, geologi, fauna og flora er også rigt repræsenteret med spændende udgivelser, som viser vulkanen Hekla i udbrud (1948 - AFA 248-254), gejsere med deres skoldhede vand (1938 og fremover) og vulkanøen Surtsey (1965 - AFA 393-395), som blev til som en følge af et undervandsudbrud i perioden 1963-1967.

Postkort fra Island til Danmark frankeret med 1922 provisorisk udgave i par afsendt på en Paquebot og stemplet i Bergen ved ankomst.

Selv om nogle værdier kunne have meget højt pålydende opfyldte de et postalt behov - her præsidentboligen på en 1957 udgave brugt til at frankere en 5 kg tung pakke.

Frimærker stemplet ved ankomst med skib henholdsvis Edinburgh og København.

På Islands hoteller er der store skilte over håndvaskene, som advarer mod det næsten kogende vand, som kommer ud af den røde vandhane. Island bruger ingen energi på varmt vand, da det

Femstriben af 1953 topværdien – ved hjælp af Flacks ypperlige værk kan man konkludere, at 50 kronur og 75 aurar var den korrekte frankering for en sådan postoprævning.

simpelthen kommer sprøjtende ud af undergrunden. Det lugter dog af sulfur (kan også minde lidt om rådne æg), men i disse energifattige tider er det en lille pris at betale. Luk koldt vandshanen op, og ud kommer noget af verdens bedste mineralvand.

Adskillige gange har man ud-

sendt mangeårige serier med islandske blomster (1960-1968 og 1984-1988), og faunaen er rigt repræsenteret med hovedsageligt fiske- og fuglemotiver. Og det er vel i denne kategori at man finder Islands smukkeste frimærke. I 1972 udsendtes en højværdi på 250 kronur med et simpelt gra-

Zeppelin brev til København frankeret med de specielle frimærker, som kun var gyldige til disse flyvninger – korrekt frankering for Zeppelin brev 2 kronur og 30 aurar for anbefalingsgebyr.

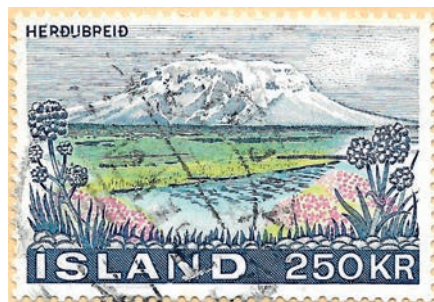
Med Islands ultrakorte somer har så smukke blomster sikkert kun en kort levetid.

veret men meget smukt motiv af bjerget Herdubreið (AFA 461) med islandske blomster i forårsflor i forgrunden.

Som allerede nævnt havde Island i hvert fald indtil for nyligt en særdeles konservativ udgivelsespolitik. Frimærke nummer 250 blev udsendt i 1948, nummer 500 i 1974 og frimærke nummer 1000 i 2002.

De ikke så seriøse udgaver

Selv om Island som allerede nævnt har haft en særdeles seriøse udgivelsespolitik er der et par udgaver, som man kan sætte filatelistisk spørgsmålstegn ved. Den første er en Zeppelin udgave fra 1931 med dagligmærker overtrykt (AFA 147-149) og med gyldighed kun til de specielle Zeppelin flyvninger via Tysk-

1972 250 kronur udgaven er simpel men utroligt smukt graveret.

land. Topværdien på 2 kronur blev kun udsendt i 40.000 eksemplarer.

I 1933 kom den sjældne "Hópflug Italia" udgave i værdierne 1, 5 og 10 kronur (AFA 171-173). Disse blev udsendt for at markere specialflyvninger til USA af den italienske luftmarskal Italo Balbo, og frimærkerne var kun gyldige på disse flyvninger. Balbo deltog i den fascistiske march til Rom, som bragte Mussolini til magten i Italien, og han var manden, som gjorde flyvning populært i Italien. Udgaven fejrer det faktum, at Balbos flåde på 24 maskiner mellemlandede på Island. Frimærkerne har en

1973 udgaven i anledning af 100 året for de første frimærker viser, hvordan posten gennem tiden er blevet leveret i det tyndt befolkede land.

1965 udgaven viser, hvorledes en 2.7km² stor ø i bogstaveligste stand poppede ud af havet.

Islands dyreliv – her er masser af frimærker for samlere af fisk.

katalogsværdi på over kr. 30.000, så der er gode økonomiske årsager til at boykotte dem i samlingen. En mellemønsning er at købe 1 krona frimærket ubrugt med hængsel. Et sådant mærke kan man normalt få for under en tusse. Disse frimærker blev udsendt i oplag på henholdsvis 5.900, 4.600 og 4.000. Der er adskillige forfalskninger, så hvis man erhverver frimærkerne skal man være oppe på mærkerne (!).

Geysere er sandsynligvis, hvad Island er mest berømt for – her 35 aurar fra 1938 dagligserien.

Der er tilsvarende udgaver fra Italien. Balbo døde i øvrigt ganske tragisk, da han blev skudt ned af italienerne selv ved en fejltagelse ved Tobruk i 1940.

Den billige 1956 særudgave for Skalholt bispesæde (AFA 301-303) var tidligere på den sorte FIP liste, da tillægget er over de tilladte 50%, men det kunne virke, som om udgaven er blevet tilgivet. Selv om katalogværdien er nogle få kroner har jeg aldrig set et eneste brugsbrev, hvor den er anvendt korrekt.

Islands postvæsen og posthistorie

Islands geografi, geologi og befolkningsstruktur gør postbesørgelsen særdeles vanskelig. Landet med et areal på 103.001 km² og en befolkning på kun 330.000 sjæle er et postvæsens mareridt. Hovedvejen, som går rundt om hele Island er på næsten 1500 km! Særudgaven i forbindelse med postvæsenets 100 års jubilæum i 1973 (AFA 474-478) viser på glimrende vis den udfordring, det var og er at få posten leveret på Island. Tidligere blev meget af posten udbragt

til fods eller ved hjælp af råstærke islandske heste.

Langs kysten blev posten befordret med skib indtil luftpost blev indført i 1928. Mange breve til udlandet blev postet ombord på de skibe, som befordrede posten. Disse er derfor stemplet ved ankomst i for eksempel Danmark, Norge og Storbritannien.

Fra 1928 blev et netværk af luftpostbefordring opbygget for at posten kunne leveres så hurtigt som muligt i stedet for de dage og nogle gange uger, som det kunne tage via landtransport eller skib. Fra 1930'erne begyndte man også at have luftpost til udlandet. Island har altid haft stærke forbindelse til Storbritannien, og det er let at finde korrekt frankerede brugsbreve til denne destination.

Island oplevede perioder med hyperinflation og som en følge heraf måtte posttaksterne øges ofte. Dette forklarer nogle af de "skæve" værdier i perioden fra 1950-1970. Det tog mig ti år at finde 1954 Hannes Hafstein 2,45 kronur på brugsbrev (AFA 295) og det med en ikke så fantastisk takning (se DFT 1/2017). Hvis

Hekla er en relativt aktiv vulkan i Sydland – den blev afbildet på adskillige mærker i 1948, da et større udbrud fandt sted.

Brev til Østrig befordret med Balbo flyvningerne. Gengivet med venlig tilladelse fra Claes Arndrup, Postiljonen, Malmö, Sverige. Solgt på deres sidste auktion for EUR 3.600 plus omkostninger.

man vil have en virkelig udfordring prøv at finde 60 aurar grøn fra 1950 dagligserien (AFA 266) som singlefrankering. Frimærket blev kun udgivet i 200.000 eksemplarer, og det dækkede indenrigsportoen for postkort og tryksag op til 50 gram. Jeg har også kun fundet mærket afstemplet ved at afvaske det fra en FDC.

Sådanne skæve frankeringer er særdeles sjældne, men heldigvis er det lettere med internettet, og e-Bay har normalt et godt udvalg af breve.

Samlere af posthistorie eller med interesse for breve er velsignede af en fantastisk bog af den førende posthistorieekspert Brian Flack. Bogen er udgivet af Scandinavian Collectors Society og dækker praktisk talt alle taster. Det er overraskende, hvordan sådanne værker stadigvæk mangler for vigtige samleområder, men for Island er det i hvert fald på plads. Den venlige redaktør har skrevet om posttakster til udlandet under skillingsperioden, hvis nogle skulle begynde at specialisere sig i det og opkøbe de få breve, som findes.

Enestående brev med 6 "I Gildi" frimærker – selv så langt tilbage blev der lavet filatelistiske frankering. Gengivet med venlig tilladelse fra Claes Arndrup, Postiljonen, Malmö, Sverige. Solgt på deres sidste auktion for EUR 10.000 plus omkostninger.